

NOTE LEXICOGRAFICE*

*Colegului și prietenului Sabin Vlad
la 80 de ani***

Precizare: Prezentele note lexicografice, dedicate cu o foarte mare bucurie și recunoștință bunului nostru coleg și prieten, fac parte dintr-un serial de astfel de texte lingvistice. Direct, aceste note, în secțiunea a II-a, cea consacrată *observațiilor*, se referă, critic (și nu criticist), la MDA; indirect însă, ele vizează, desigur, și r e r e d a c t a r e a, pe sau în baza fișierului marelui nostru dicționar academic, ca DLR (serie nouă), a DA-ului sau, riguros și (foarte) adevărat, a DA ms, lucrare lexicografică academică integral redactată și revizuită (din păcate chiar și ideologic) prin efortul lexicografilor clujeni (în perioada 1942–1952) și a celor bucureșteni (în perioada 1949–1952). Această versiune, finalizată în anul 1952, a DLR academic nu a fost, din motive extralingvistice (= politico-ideologice), publicată, fapt pentru care acest dicționar, aflat în manuscris la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti” din București, este cunoscut (și citat), de către specialiști, prin sigla DA ms sau, mai rar, de către redactorii DLR (serie nouă), prin sigla DA-bază, pentru că, în anul 1959, când DLR pușcarian se reia, DA ms este folosit ca bază în redactarea (începând cu litera **M**) a DLR, serie nouă, de către lexicografii bucureșteni, clujeni și ieșeni ai celor trei institute de specialitate ale Academiei Române (=, pe atunci, Academia Republicii Populare Române). Să mai precizăm (și aici) că, pentru partea din DLR (serie veche) = DA, parte elaborată și publicată sub conducerea reală a lui Sextil Pușcariu, DA ms a constituit și adevărata bază a rescrierii, din păcate, necritice și restrictiv actualizate (= doar neologic) a respectivelor articole lexicografice în insolitul mic dicționar academic (MDA).

Neavând, pentru moment, posibilitatea unei consultări (directe sau indirecte) a DA ms, regretăm profund faptul că, pentru articolele din MDA reproduse în prima parte (= I) a notelor noastre lexicografice, nu am putut să reproducem, integral, și articolele corespunzătoare din DA ms, cele care, aceste articole și nu cele din DA, au fost, cu adevărat, rescrise de redacția MDA. Reproducerea, după

* Prima notă, cea intitulată: **afuzali, fuzalie**, a fost prezentată în 20 mai 2016, în cadrul manifestării științifice „Zilele academice clujene”.

** Vârstă pe care a împlinit-o în 20 mai 2016. Îi urez și acum, la publicarea acestui text, multă sănătate și la încă mulți, liniștiți și fericiți ani!

articolele din DA, și a acestor articole din DA ms ar fi fost, cu siguranță, foarte instructivă și foarte lămuritoare din multe puncte de vedere.

1. AFUZALÍ, FUZALÍE

I. Articole lexicografice:

1. În MDA 2001, p. 34, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**afuzali** *sm* [At: DEX² / Pl: *~i* / E: *tc Afuz-Ali*] **1.** (Soi de) viță-de-vie originar din Asia Mică, cu ciorchinii grei până la 2 kg și boabe mari, de culoare galben-verzuie și miez cărnos. **2.** Ciorchine de afuzali (**1**)”.

Notă. Dintr-o (sau printr-o) evidentă eroare tipografică, paragraful sensului întâi, prin cifra arabă **1**, lipsește în textul dicționarului.

2. În MDA 2002, p. 490, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**fuzalie** *sf* [At: CV 1949, nr. 7/32 / Pl: ? / E: *nct*] (Reg) Soi de struguri nedefinit mai îndeaproape”.

3. În DELR 2011, p. 39, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**AFUZALI** *s.m.* «soi de viță-de-vie originar din Asia Mică – Dattier (variété de raisin)» 1939. Tc. *afuzali* (= *hafizali*)”.

II. Observații:

1. Referitor la cele două articole lexicografice din MDA (vezi, *supra*, **I. 1.** și **I. 2.**), să observăm, mai întâi, că ele, absentând (motiv) din DA, au fost elaborate, în mod cert pentru noi, de către redactori diferiți, prin *r e r e d a c t a r e a*, în maniera conceptual-metodologică a acestui foarte ciudat și plin de greșeli mic dicționar academic, a articolului lexicografic **afuzalí** din DEX 1996, pe de o parte, iar, pe de altă parte, prin *r e r e d a c t a r e a* articolului lexicografic **fuzalie** din DA ms. Așadar, prezența în cuprinsul MDA, ca articol lexicografic *i n d e p e n d e n t*, a formei (fonematice) *r e g i o n a l e* **fuzalie**, se datorează redacției DA ms, care, cum am afirmat și argumentat cu o altă ocazie (vez Mării 2014, p. 119 ș.u.), a realizat, sub toate aspectele, o actualizare a DA, iar, pe de altă parte, prezența și a formei *l i t e r a r e* **afuzalí** aparține, desigur, redacției MDA, dicționar în care, cum am observat cu aceeași ocazie mai sus menționată, s-a realizat, totuși, *n e c r i t i c*, și o actualizare a DA, actualizare înfăptuită exclusiv din perspectiva neologismelor și a termenilor tehnico-științifici. Această actualizare restrictivă a fost înfăptuită, după cum am constatat, aproape numai prin mijlocirea DEX 1996, fapt pentru care acest dicționar, explicativ și etimologic, este citat în MDA, greșit însă în foarte multe cazuri, ca primă atestare a sute (dacă nu chiar mii) de cuvinte incluse în micul nostru dicționar academic.

2. În al doilea rând, regionalismul **fuzalie**, lucrat (greșit) ca articol lexicografic independent cu etimologia necunoscută, este etimologic, fonematic și

semantic = semasiologic, același cuvânt cu literarul **afuzalí**, fiind, de fapt, o variantă lexicală a f e r e z a t ă a acestuia, cum, încă din anul **1994**, a arătat Emil Suciu, eminent cercetător al vocabularului românesc de origine turcă, care însă, în anul 2006, nu cunoștea, din păcate, articolul lexicografic din MDA 2002, p. 490, din

moment ce își încheie astfel nota etimologică intitulată **afuzalí**:

„Semnalăm, de asemenea, două atestări **inedite** [cu subl. n. – I. M.] ale cuvântului românesc: una în I. Simionescu, *Flora României*. Ed. a III-a [București, 1969], p. 294 (ed. I a apărut în 1939), iar alta în CV I, 1949, nr. 7, p. 32. În această din urmă sursă, cuvântul, atestat din Oltenia ca denumire a unui soi de struguri, are forma cu afereză *fuzalie* s.f., adoptată la sistemul morfologic al limbii române” (Suciu 2006, p. 17).

Inedite erau, desigur, ambele atestări, în anul 1994, când își publică, pentru prima dată, nota etimologică **afuzalí** în LR, nr. 1–2/21–22, precizând că, la acea dată, varianta **fuzalie**, pe baza atestării din „CV I, 1949, nr. 7, p. 32”, era lucrată ca articol lexicografic independent în DA ms. În anul 2006 însă, când își republică nota etimologică în volumul cu numărul 21 din „Etymologica”, colecție inițiată și coordonată de acad. Marius Sala, atestarea variantei oltenești **fuzalie** nu mai era, iarăși desigur, inedită.

Având în vedere că lucrarea savantului Ion Simionescu figurează, prin sigla: SIMIONESCU, FL., în *Bibliografia DLR* și (în mod firesc, și) în cea a MDA, semnalarea de către E. Suciu a semnificantului literar **afuzalí** în această lucrare științifică (de popularizare) este foarte importantă în menționarea „primei atestări a cuvântului-titlu” (vezi *infra*), secțiune care, din păcate, cum vom demonstra pe larg cu o altă ocazie, a fost total compromisă în micul și bizarul nostru dicționar academic.

3. În al treilea rând, (ne) întrebăm, mirându-ne (căci nu poți să nu te și miri foarte tare), de ce oare redactorul articolului *afuzalí* din MDA 2001, p. 34 a indicat, ca primă atestare a formei-titlu (= lema), DEX² (= ediția a II-a, apărută în 1996) și nu DEX¹ (apărut în anul **1975**) sau, pentru că (trebuie precizat) DEX nu este, totuși, primul dicționar academic t i p ă r i t în care este lucrat termenul **afuzalí**, de ce nu este menționat, ca primă atestare a acestui cuvânt, ortografic (greșit) **afuz-alí**, DER 1962, p. 49, adică întâiul volum din *Dicționar enciclopedic român*, dicționar care, prin sigla DER, figurează atât în bibliografia DLR (vezi DLR 1965–1968, p. XLVII), cât și în cea a MDA (vezi MDA 2001, p. XLII)!!!! Precizând că **afuzalí**, ortografiat tot ca în DER 1962, este prezent, firesc, și în MDE 1972, p. 17, adică în varianta într-un singur volum a academicului dicționar enciclopedic român, variantă cuprinsă, și ea, în bibliografia DLR (sub sigla MDE) și în cea a MDA (sub sigla MDENC), vom încerca, pe scurt, să răspundem la cele două întrebări de mai sus: considerăm că nu au fost menționate, ca primă atestare, nici DEX 1975, unde cuvântul românesc este ortografiat exact ca în DER și MDE, nici DER 1962 și nici MDE 1972, deoarece actualizarea masivă neologico-literară s-a

realizat, cel puțin teoretic, dar absolut mecanic, doar prin DEX² (=) 1996, cum am afirmat mai sus și cum reiese, limpede, din bibliografia, intitulată *Sigle*, a MDA (vezi MDA 2001, p. XLII).

Utilizând atestarea semnalată de E. Suciu într-o viitoare ediție (**foarte critică** a MDA, va trebui menționată, ca primă atestare a lemei **afuzalie**, lucrarea SIMIONESCU, FL., dacă, evident, între timp, căci (nu-i așa?) fișierul DLR este sau trebuie să fie (nu numai teoretic, ci și practic) mereu deschis, nu va fi semnalată o atestare anterioară celei prezente în *Flora României* a lui Ion Simionescu.

4. În al patrulea rând, în ceea ce privește etimologia, trebuie precizat, mai întâi, că originea turcească a s.m. *afuzalı* (ortografiat, cum am arătat mai sus, și *afuz-ali*), fără indicarea însă și a etimonului, a fost menționată, pentru prima dată, după a noastră documentare, în MDE 1972, p. 17. DEX 1975 (s.v. „**Afuz-Ali** subst.”) indică și etimonul: „n. pr. tc. **Afuz-Ali**”, etimologie preluată întocmai de Breban 1987, p. 28 (s.v. **afuzalı** s.m.), precum și de redacția DEX 1996 (s.v. **afuzalı** s.m.), de unde, desigur, această etimologie, total greșită (vezi *infra*), a fost preluată de redacția MDA (vezi, *supra*, I. 2.).

După această precizare, vom arăta că, încă din anul 1987, Emil Suciu respinge, pe bună dreptate, această etimologie (vezi Suciu 1987, p. 142, dar, mai ales, Suciu 1994, p. 21–22, Suciu 2006, p. 16–17, Suciu 2010, p. 34), propunând, în schimb, drept etimon al rom. lit. **afuzalı**, „substantivul comun tc. dial. *afuzali* (lit. *hafizali*, înv. *hafuzali* «idem»; vezi TS, DS), rezultat prin condensare lexicosemantică din sintagma determinativă (*H*)*afuz Ali üzümü* (*üzüm* «strugure; viță-de-vie», (*H*)*afuz Ali* – nume de persoană). Rom. *afuzali* a fost preluat, așadar, gata format în turcă, cu sensul identic cu cel din română, și nu prin condensare în cursul împrumutării sale, așa cum crede Vl. Drimba în SCL XLIII, 1992, 6, p. 560” (Suciu 2006, p. 17). Am citat, pentru etimologia propusă de bravul nostru cercetător al influenței limbii turce asupra limbii române, lucrarea siglată Suciu 2006 și nu lucrarea Suciu 2010, p. 34, deoarece considerăm că formula adoptată, în volumul al II-lea (: *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*) al monumentalei sale sinteze, în menționarea originii turcești a rom. lit. **afuzalı**: „Din tc. (în v. și dial.) (**h**)**afuzali** (lit. mod. *hafizali*) «idem»” este greșită, raportându-ne la cele afirmate în textele sale etimologice anterioare; rom. *afuzalı* nu poate proveni, cum rezultă din formula grafică adoptată, și din „tc. în v. **hafuzali**”, din moment ce afereza lui *h*- (fenomen fonetic accidental „cunoscut în multe dialecte turcești, inclusiv din Dobrogea”, cum se precizează în Drimba 2001, p. 32) a formei osmanlii *hafuzali* s-a petrecut pe terenul limbii turce (chiar la nivelul sintagmei determinative precitate) și nu pe terenul limbii române, în procesul efectuării împrumutului. Așadar, formula: „din tc. (în v. și dial.) (**h**)**afuzali**”, adoptată de E. Suciu în al său excelent dicționar poate fi corectă numai și numai dacă s-ar admite că rom. lit. **afuzali** ar proveni din tc. în v. **hafuzali** sau tc. dial. **afuzali**, ceea ce, până la redactarea și publicarea dicționarului său, nu știm să fi susținut vreodată.

În ceea ce privește poziția exprimată de Vl. Drimba în legătură cu etimologia rom. lit. *afuzali*, trebuie precizat că el nu a respins etimonul propus de E. Suciu (: tc. dial. **afuzali**), ci dânsul, adoptând o atitudine împăciuitoare, nu a făcut decât să apere, pe nedrept considerăm și noi, etimonul (: tc. n. pr. **Afuz-Ali**) propus de DEX 1975, 1996: „Cu toate acestea, în ciuda aparențelor, etimologia criticată de E. Suciu nu este fundamental greșită, ci mai degrabă incompletă. Mai mult decât atât, cele două etimoane sunt, cel puțin formal, identice, fiind constituite din termeni compuși din aceleași elemente: *-ali* reprezintă numele *Ali*, iar *afuz* – ortografiat, ca apozitie desemnând o calitate oficială sau socială pe lângă un nume propriu, *Afuz*, la fel ca, de exemplu, *Sultan Mehmet* sau *Mimar Sinan* «Arhitectul Sinan» (numele unui celebru arhitect turc din secolul al XVII-lea) – este o pronunțare dialectală [...] a formei osmanlii *hafuz*, corespunzând termenului turcesc modern *hafiz* «persoană care știe (să recite) Coranul pe dinafară [...]». Ceea ce mai au în comun tc. *hafizali* și rom. *afuzali* este faptul că ambii termeni au fost detașați din sintagma determinativă *Hafiz* (respectiv *Afuz*) *Ali üzümü* «strugure [de soiul] Hafâz Ali» (la fel ca, de exemplu, soiurile de viță de vie și de struguri *muscat Ottonel*» (Drimba 2001, p. 32).

Într-adevăr, etimonul: „tc. n. pr. **Afuz-Ali**”, indicat de DEX 1975 și DEX 1996, etimon preluat de MDA 2001, p. 34 (vezi, *supra*, I.1.), este i n c o m p l e t, dar, în același timp, el este și f u n d a m e n t a l g r e ș i t. Este incomplet, deoarece, dacă am admite această etimologie, atunci, desigur, indicarea c o m p l e t ă și c o r e c t ă a etimonului nu este tc. n. pr. **Afuz-Ali** (ca în DEX 1975, 1996) sau tc. **Afuz-Ali** (ca în MDA 2001, p. 34), ci: tc. **Afuz Ali** [*üzümü*]. Același etimon este fundamental greșit, deoarece, dacă am susține această etimologie, atunci, desigur, ar trebui să admitem că și rom. lit. *afuzali* provine nu din apelativul tc. **afuzali**, ci, ca și acesta, prin c o n d e s a r e a l e x i c o – s e m a n t i c ă și apelativizarea în cursul împrumutării din turcă în română a sintagmei determinative: **Afuz Ali üzümü**.

Notă. Pentru procedeul numit, inspirat, de E. Suciu c o n d e s a r e l e x i c o – s e m a n t i c ă, procedeul ilustrat prin foarte multe exemple, a se vedea Suciu 1983, p. 336–340, Drimba 1990, p. 305–310, Drimba 2001, p. 113–122, Suciu 2006, p. 129–178, precum și Coteanu 1966, p. 482–484, care vorbește, cu exemple din DLR (serie nouă), de „obișnuita înglobare a determinatului în determinativul” unei sintagme sau al unui compus. De asemenea, recomandăm, pentru denumirea de c a t a c r e z ă a acestui procedeu etimologic folosit foarte des de vorbitorii diferitelor limbi, și Iordan 1962, p. 296–297, care, pentru acest principiu al catacrezei, trimite la A. Darmesteter.

5. În al cincilea rând, să observăm că etimonul propus de E. Suciu a fost preluat, t a c i t, de către redacția DELR 2011 (vezi, *supra*, I.3.), care, în conformitate cu norma redacțională 10.2.2.: „Dacă etimonul extern reprezintă o formă dialectală în limba de origine, se indică și forma literară, între paranteze rotunde, după semnul (=)”, menționează și tc. lit. mod. *hafizali*. Nu am înțeles de ce etimologia propusă de E. Suciu este menționată ca fiind a nimănui, din moment ce, pe de o parte, lucrarea abreviată de noi Suciu 2006 figurează în lista de *Abrevieri*

bibliografice (p. XLII) sub sigla Suci, CRT, iar, pe de altă parte, norma lexicografică 10.1.3.1. precizează, clar, că: „Dacă etimologia acceptată [de către redacția DELR, evident, precizăm noi – I. M.] a fost discutată pentru prima dată într-o altă lucrare decât dicționarele de referință, se dau indicațiile etimologice și bibliografice complete, apoi se precizează dicționarele care au preluat sau, după semnul //, care au respins această etimologie” (vezi DELR 2011, p. XXIII)? De asemenea, n-am înțeles nici de ce etimologia propusă de redacția DEX (=, în abrevierea utilizată de noi, DEX 1975) și păstrată în DEX 1996 (și nu 1998, cum, greșit, se indică în DELR 2011, p. XXXVIII, în explicarea dată siglei DEX²) nu este, în conformitate cu normele lexicografice, menționată, pe de o parte, iar, pe de altă parte, de ce forma oltenească *fuzalie* nu este luată ca variantă lexicală. Sperând că această veritabilă variantă lexicală nu va fi luată și în DELR ca articol lexicografic independent (cum este ea luată în MDA 2002, p. 490), propunem, acum, pe baza informațiilor lingvistice deținute (cu excepția celei referitoare la varianta *afuzalie*, atestată, până acum, doar în Suci 2010, p. 34) și de către redactorul articolului etimologic **afuzali** din DELR 2011, p. 39, următoarea redactare nelacunară:

AFUZAL *I* s.m. „soi de viță-de-vie originar din Asia Mică – Dattier (*variété de raisin*)” 1939, var. *afuzalie*, *fuzalie* [sau, comprimând, (*a*)*fuzalie*].
Tc. *afuzali* (= *hafzali*) Suci, CRT 17//tc. **Afuz-Ali** DEX.

6. În al șaselea rând, ca o concluzie la cele discutate sub **II. 1–5**, vom arăta că, în reredactarea DA (=, repetăm, pentru rigoare și, mai ales, adevăr, a DA ms) ca DLR (*s e r i e n o u ă*), articolul lexicografic independent **fuzalie** (inexistent, de fapt, în DA 1934) va deveni doar un simplu articol lexicografic de trimitere: **FUZALIE** s.f. v. **afuzali**, pentru că semnificantul oltenesc va fi luată ca variantă lexicală a „cuvântului-titlu” (= lema) **afuzali**. Pe baza informației lingvistice oferite de Suci 2010, p. 34 trebuie menționată, tot ca variantă lexicală a lui **afuzali**, și forma **afuzalie** (s.f., care pare a fi forma actuală curentă) sec. XX, p. 2–înc. sec. XXI DOC (diverse site-uri de anunțuri comerciale, relevate prin căutarea cuvântului *fuzalie* pe Google)”. Din documentarea efectuată de Emil Suci pe internet rezultă, așadar, că, astăzi, forma **afuzalie** concurează foarte serios întru cucerirea poziției de lema actuala formă literară **afuzali**, formă puternic susținută nu atât de frumoasa poezie pentru copii intitulată *La Paris* a poetei Ana Blandiana, cât, mai ales, credem noi, de foarte frumosul cântec cuprinzând versurile poeziei precitate, cântec interpretat de actorul craiovean Tudor Gheorghe, acest admirabil și foarte admirat rapsod al vremurilor moderne și postmoderne. Nepotul nostru Luca-Marian-Tudor, în vârstă de 8 ani, și a lui mamă, Cristina-Anamaria, în drumul lor matinal, parcurs, zilnic, în perioada desfășurării anului școlar, cu Dacia 1300, de la Stolna la Cluj și înapoi, ascultă, foarte des, CD-ul *Diligența cu păpuși* cuprinzând (sub poziția 26) și cântecul *La Paris*, melodie pe care amândoi o fredonează cu nespusă bucurie. Cântecul începe cu următoarele versuri pe care mi

le-a recitat chiar Luca: *La Paris, în colț de străzi,/ Cireșele cresc direct în lăzi,/ Strugurii afuzalii cresc de-a dreptul în cutii.*

III. Post-scriptum! La sfârșitul prezentării acestei note lexicografice, cei prezenți l-au ascultat pe trubadur interpretând cântecul *La Paris*, ceea ce poți face și dumneata, cititor al textului de mai sus.

2. FÍRTĂ = HÍRTĂ

I. Articole lexicografice:

1.1. În DA 1934/130, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**FÍRTĂ** s.f. Quart de ‘pogon’. – (Mold.) Un sfert dintr-un pogon (adecă douăsprezece prăjini). CLIMESCU, A. 213; *c i o s v â r t ă*. *O firtă*, adecă o a patra parte din pogon (socotindu-să pogonul patruzeci și opt prăjini fălcești. (a. 1766) URICARIUL, II, 224 [...] *Sus pomenita hirtă de loc*. ALECSANDRI, T. 1358. [Dial: **hirtă**.] – După germ. **Viertel** «sfert»”.

1.2. Tot în DA 1934, dar la pagina 393, este lucrat următorul articol lexicografic de trimitere:\

„**HÍRTĂ** s.f. v. **firtă**”.

2. În MDA 2002/424, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**firtă** sf [At: (a. 1766) URICARIUL II, 224 / V: (reg) **hi**~ / Pl: ~**te** / E: ger **Viertel** «sfert»] (Înv; Mol) **1** Unitate de măsură pentru suprafețe de teren agricol, egală cu a patra parte dintr-un pogon. **2** Bucată de teren agricol măsurând o firtă (**1**)”.

3. Și tot în MDA 2002, dar la pagina 647, este lucrat și acest ciudat (vezi, *infra*, **II.**) articol lexicografic (tot) independent:

„**hirtă** sf [At: DEX / V: **fir**~ / Pl: ~**te** / E: ger **Viertel**] (Reg) Unitate de măsură pentru suprafețe, egală cu un sfert de pogon”.

II. Observații:

1. Am considerat, mai sus, redactarea de către redacția MDA și a articolului lexicografic **hirtă** ca fiind ciudată (sau de neînțeles), deoarece formele *firtă* (= o formă cu „fonetism” literar) și *hirtă* (= o formă cu „fonetism” dialectal, cum, corect, este ea considerată de DA 1934/130) sunt (cum rezultă, limpede, din simpla comparare a celor două articole lexicografice reproduse de noi, mai sus, sub **I.2.** și **I.3.**) identice din punct de vedere etimologic și semasiologic. Singura deosebire existentă între *firtă* și *hirtă* (formă prezentă în citatul din V. Alecsandri reprodus de DA: vezi, *supra*, **I.1.1.**) constă doar în faptul că, repetăm, **firtă** = o formă (fonematică) literară, iar **hirtă** = o formă

(fonematică) **dialectală**. Știut este, în DLR, serie nouă, formele fonematice dialectale nu au, teoretic, statut de variantă lexicală, spre deosebire de DA, dicționar academic în care, tot teoretic, are un asemenea statut. În DA = (de fapt) DLR, serie veche, formele fonematice dialectale regulate sau legice, literale (cum este cea prezentă în citatul din V. Alecsandri) sau literalizate reținute ca variante lexicale sunt, de regulă, lucrate și ca articole lexicografice de trimitere (v., *supra*, I.1.2.), iar în DLR, serie nouă, nu sunt reținute ca variante lexicale, fapt pentru care, teoretic, sunt întotdeauna literarizate (vezi, pe larg, pentru distincția literalizat/literarizat, Mării 2004/70–75).

2. Ținând cont de cele observate mai sus, sub II.1., rezultă următoarele:

a. Redactorul articolelor din MDA 2002/424 și MDA 2002/647 a rescris, necritic (=, adică, mecanic), nu articolele lexicografice din DA 1934/130 și DA 1934/393, ci, în mod cert (pentru noi), articolele lexicografice din DA ms.

b. În reredactarea, actualizată și critică, a DA (s.v.) ca DLR, s.n., redacția clujeană a dicționarului nostru academic nu va mai reține forma *hirtă* ca variantă lexicală și, desigur, în consecință, nu va redacta, ca în DA 1934, p. 393, și un articol lexicografic de trimitere.

3. GORDÚNĂ = GURDÚNĂ

I. Articole lexicografice:

1. În DA 1934, p. 329, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**GURDÚNĂ** s.f. *Contrebasse*. – (Transilv.) Contrabas, scroafă, (Munt.) organ [...] – Din ung. **gordon** «idem»”.

2.1. În MDA 2002, p. 560, este lucrat următorul articol lexicografic independent:

„**gordună**² sf [At: BUL. FIL. IV 59 / V: ~donă, gur~ / Pl: ~ne / E: nct] (Reg) Contrabas”.

2.2. În MDA 2002, p. 588, este lucrat și următorul articol lexicografic independent:

„**gurdună**¹ sf [At: FRÂNCU–CANDREA, M. 52 / V: gor~ / Pl: ~ne / E: mg **gordon**] 1. (Trs) Contrabas. 2 (Mun) Orgă”.

2.3. Și, tot în MDA 2002, p. 560, sunt lucrate și următoarele două articole lexicografice de trimitere:

a. „**gordonă** sf vz **gordună**²”.

b. „**gordună**¹ sf vz **gurdună**¹”.

II. Observații:

1. Comparând articolul din DA 1934 cu cele două articole lexicografice din MDA 2002, rezultă, clar, că nu articolul din DA a fost rescris, în tehnica MDA, ci, mecanic, au fost reredactate articolele din DA ms.

2. Comparând, acum, cele două articole lexicografice independente din MDA 2002, rezultă, la fel de clar, că forma **gordună** (cu „etimologia necunoscută”) este lucrată, o dată (la p. 560) ca formă-titlu (= așa-zisa lemă), iar altă dată (la p. 588) ca variantă lexicală a formei-titlu **gurdună** (pentru care, vezi și articolul lexicografic de trimitere reprodus de noi sub I.2.3.b.), pe de o parte, iar, pe de altă parte, că forma **gurdună** (< magh. **gordon**) este lucrată, întâi (la p. 588), ca formă-titlu, iar apoi (la p. 560), ca variantă lexicală a formei-titlu **gordună**. Situația prezentată mai sus nu este, să recunoaștem, decât o aiureală lexicografică academică, nefiind însă, din păcate, singura.

3. În realitate, în cazul de față avem, etimologic și semasiologic, un singur cuvânt (< magh. **gordon**) pluriform, cuvânt (= semnificat + semnificat) pentru care trebuia și trebuie (în DLR, s.n.) reredactat un unic articol lexicografic independent și mai multe articole lexicografice de trimitere, tot atâtea câte forme lexicale vor fi reținute ca variante lexicale (pentru care, a se vedea obligatoriu, dar critic, și Tamás 1966, p. 393–394, s.v. **gurdúnă**).

4. HĂRMIGĂR

I. Articol lexicografic:

În MDA 2002, p. 612, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**hărmigar** *sm* [At: MARIAN, GL. / V: **hor~** / Pl: *~i* / E: Cf. *armig*] (Reg) Păzitor de cai”.

II. Observații:

1. În primul rând, vom observa faptul că sigla „MARIAN, GL.” nu se regăsește în siglarul publicat de micul nostru dicționar academic în MDA 2001/LXI–LXII, MDA 2003 III, p. LXII–LXIII, MDA 2003 IV, p. LXII–LXIII.

2. În al doilea (și ultimul) rând, nu am înțeles de ce la etimologia cuvântului s-a indicat acel „cf. *armig*”, când, și în acest caz, etimologia cuvântului în discuție este de domeniul evidenței. După modelul unor substantive ca *porcar*, *văcar*, *căprar* etc., regionalismul **hărmigăr** nu este decât un derivat lexical, cu sufixul *-ar*, al substantivului (tot un regionalism) **harmíg**, o variantă lexicală a regionalismului **armíg**, variantă lexicală lucrată ca articol lexicografic de trimitere în DA 1934, p. 367: „**HARMÍG** s.m. v. **armig**” și care, această variantă lexicală (pentru care, vezi și DA 1913, p. 262, s.v. **armíg**), lipsește din MDA 2002.

5. HĂRMINȚĂȘ

I. Articol lexicografic:

În MDA 2002, p. 613, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**hărmințăș** *sm* [At: ȘINCAI, HR. II, 123/20 / V. **har~** / Pl: *~i* / E: *nct*] (Îrg)
Funcționar care percepe hărminția”.

II. Observații:

1. Să observăm, mai întâi, că în DA 1934, p. 367–368, în cadrul articolului lexicografic **hărminție** (care, se spune în secțiunea consacrată etimologiei cuvântului, „stă în legătură cu ung. *harminc* «treizeci»”), sunt lucrate, la p. 368, și derivatele: **harmințăș**, **hărmințăș**.

2. În al doilea (și ultimul) rând, cum rezultă clar din redactarea în DA 1934, p. 367–368 a articolului **hărminție**, etimologia formelor *hărmințăș*, *harmințăș* nu este necunoscută, ci, desigur, (iarăși) de domeniul evidenței: **hărmințăș** (precum și varianta lexicală **harmințăș**) < **hărminție** + suf. *-aș*.

6. HODĂÉLNIC = ODAÉLNIC

I. Articole lexicografice:

1. În DLR 1969, p. 125, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**ODĂÉLNIC** s.m. (Prin OH.) Persoană care umblă din casă în casă; ușarnic, haimana. Cf. MAT. DIALECT. I, 232. – Pl.: *odăielnici*. – Și: **hodăielnic** s.m. CHEST. II 8/32. – **Odaie** + suf. *-elnic*”.

2. În MDA 2002, p. 651, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**hodăelnic**, *~ă a* [At: CHEST. II, 8/32 / Pl: *~ici*, *~ice* / E: **hodaie**² + *-elnic*] (Reg) **1.** Care nu are casă. **2.** Care locuiește pe la alții”.

3. În MDA 2003 III, p. 807, este lucrat următorul articol lexicografic:

„**odăielnic** *sm* [At: MAT. DIALECT. I, 232 / V: (reg) **h~** / Pl: *~ici* / E: **odaie** + *-elnic*] (Olt) Persoană care umblă din casă în casă. Și: *ușarnic*”.

II. Observații:

1. Să observăm, mai întâi, că, în baza aceleiași informații lexicologice, în DLR 1969, avem, **corect**, un singur articol lexicografic independent: **odăielnic** = s.m., cu o variantă lexicală: **hodăielnic** = (tot) s.m., pe de o parte, iar, pe de altă parte, că în MDA 2002, avem, **greșit** (vezi *infra*), două articole lexicografice independente, unul pentru substantivul masculin **odăielnic** și un al doilea pentru adjectivul masculin și feminin **hodăelnic**, **hodăelnică** (sic!, în ceea ce privește ortografia formelor).

2. În al doilea rând, în DA 1934 nu există, *obiectiv* (vezi *infra*), niciun fel de articol lexicografic (adică, nici *independent* și nici *de trimitere*) consacrat formei lexicale **hodăielnic** (sic!), ceea ce dovedește, încă o dată, că MDA, pentru partea redactată și publicată sub direcția lui Sextil Pușcariu, *rescrie* (= *reredactează*) nu DA, ci, cum nu o dată am afirmat, DA ms. Absența din DA 1934 a acestei forme lexicale este, desigur, pe deplin motivată: la data redactării și publicării volumului cuprinzând și cuvintele începătoare cu litera **h** materialul lexical existent în răspunsurile la „CHEST. II” nu era încă excerptat și introdus în fișierul DA. De altfel, trebuie observat și precizat că bogatul și valorosul material lexical înregistrat în răspunsurile la cele 8 chestionare ale Muzeului Limbii Române a fost utilizat lexicografic, pentru prima dată, de DA ms, dar, din păcate, cu foarte numeroase greșeli.

3. În al treilea rând, pentru localitatea (nr. 32 =) Argetoaia (Strehaia), la cele trei întrebări de sub poziția nr. 8 din „CHEST. II”: „Sânt oameni care n-au casa lor proprie? Cum se numesc ei? Unde locuiesc ei?”, s-a dat următorul răspuns: „[Sunt] doi sau trei în toată comuna. Locuiesc pe la rude. Nu există un nume a parte pentru ei căci sunt prea puțini. În batjocură li se zice *hodăielnici*” (cu spaț. n. – I. M.).

4. În al patrulea rând, din reproducerea integrală a răspunsului din CHEST. II 8/32, rezultă, *clar*, următoarele:

a. Forma variantei lexicale este **hodăielnic** (cum, corect, este redată ea în DLR 1969, p. 125) și nu **hodăelnic** (cum, greșit, este redată în MDA 2002, p. 651, dar și corect în MDA 2003 III, p. 807).

b. Gramatical, **hodăielnic** = substantiv masculin (cum, corect, a interpretat DLR 1969, p. 125) și nu adjectiv masculin și feminin (cum, greșit, apare în MDA 2002, p. 651).

c. Semantic (sau, riguros, semasiologic), substantivul în cauză (sau, mai exact, varianta lexicală): **hodăielnic** are, în „CHEST. II 8/32”, doar o *valoare stilistică*, în sensul că, doar *ironic*, celor care nu au case proprii și locuiesc pe la rude, li se zice *hodăielnici*.

d. Această valoare stilistică pe care o are varianta lexicală atestată în „CHEST. II 8/32” nu este menționată nici în DLR 1969, p. 125.

Notă. Valoare semantică proprie (= nestilistică) – cea de (redată, aici, în redactarea lui L. Sfirlea pentru lema **odăielnic**): „cel care umblă din odaie în odaie (sau din casă în casă), haimana; *câine* (de uși multe), pușlă” – are varianta lexicală **hodăielnic** doar în „MAT. DIALECT. I, 232”, adică doar în *Glosar de cuvinte regionale din Vâlcea* al lui G. F. Ciușanu, glosar editat, critic, de Lidia Sfirlea (vezi Ciușanu–Sfirlea 1960, p. 232, sursă folosită de DLR 1969, p. 125 doar pentru forma-titlu).

5. În al cincilea rând, vom observa că dacă **hodăie** este o variantă lexicală a lui **odăie**, tot așa și derivatul **hodăielnic** nu este decât o variantă lexicală a deri-

rămas necunoscute, când, în realitate, ele sunt foarte bine cunoscute (vezi, *supra*, II.2.), adică substantivul în cauză este de genul neutru și are pluralul: *horoáge*.

5. În al cincilea și ultimul rând, vom mai observa că etimologia regionalismului **horóg** nu este necunoscută, ci ea este foarte bine cunoscută și încă din anul 1966: magh. (= mg, în abrevierea utilizată de MDA) **horog** (vezi Tamás 1966, p. 443, lucrare pe care, pentru alte atestări și alte sensuri, redacția clujeană a DLR, serie nouă, este necesar s-o consulte și să o utilizeze critic în redactarea, ca DLR, a cuvântului **horóg**).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- ALR II 1940 = *Atlasul lingvistic român*. Partea a II-a, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de Emil Petrovici, vol. I, Sibiu–Leipzig, 1940.
- ALRM II 1940 = *Micul Atlas lingvistic român*. Partea a II-a, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de Emil Petrovici, vol. I, Sibiu–Leipzig, 1940.
- Breban 1987 = V. Breban, *Dicționar general al limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- Chest. ALR II 1988* = *Chestionarul Atlasului lingvistic roman II*, elaborat [...] de Emil Petrovici și editat [...] de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, S. Vlad; coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1988.
- Ciașanu–Sfîrlea 1960 = G. F. Ciașanu, Lidia Sfîrlea, *Glosar de cuvinte regionale din Vâlcea*, în *Materiale și cercetări dialectale*, I, [București], 1960, p. 219–238.
- Coteanu 1966 = I. Coteanu, *Probleme și soluții lexicale în Dicționarul limbii române*, în „Limba Română”, XV, 1966, nr. 5, p. 479–485.
- DELR 2011 = *Dicționarul etimologic al limbii române (DELR)*, volumul I, A–B, București, Editura Academiei Române, 2011.
- DER 1962 = *Dicționar enciclopedic român*, vol. I: A–C, București, Editura Politică, 1962.
- DEX 1975 = *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Academiei Române, 1975.
- DEX 1996 = *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- DLR 1965–1968, 1969 = *Dicționarul limbii române (DLR)*. Serie nouă. Tomul VI. *Litera M*; Tomul VII. Partea a 2-a. *Litera O*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1965–1968, 1969.
- Drimba 1990 = Vladimir Drimba, *Cuvinte românești detașate din sintagme determinative turcești*, în SCL, XLI, 1990, nr. 4, p. 305–310.
- Drimba 2001 = Vladimir Drimba, *Cercetări etimologice*, București, Editura „Univers Enciclopedic”, 2001 (colecția „Etymologica” 8).
- Iordan 1962 = Iorgu Iordan, *Lingvistica romanică. Evoluție, curente, metode*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962.
- Mării 2004 = I. Mării, *Contribuții la lingvistica limbii române*, Cluj, Editura „Clusium”, 2004.
- Mării 2014 = Ion Mării, *Note lexicologice*, în „Dacoromania”. Serie nouă, XVIII, 2014, nr. 2, p. 119–132.
- MDA 2001, 2002, 2003 = *Micul dicționar academic*, vol. I. A–C; vol. II. D–H; vol. III. I–Pr.; vol. IV. Pr.–Z, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, 2002, 2003.
- MDE 1972 = *Mic dicționar enciclopedic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1972.
- Petrovici 1988 = Emil Petrovici, *Atlasul lingvistic român II. Introducere*. Volum redactat de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza. Coordonator I. Mării, Cluj-Napoca, 1988.

- Suciu 1983 = Emil Suciu, *Împrumuturi din turcă prin condensare lexico-semantică*, în „Studii și Cercetări Lingvistice”, XXXIX, 1983, nr. 4, p. 336–340.
- Suciu 1987 = Emil Suciu, *Note etimologice privitoare la unele împrumuturi din limba turcă*, în „Studii și Cercetări Lingvistice”, XXXVIII, 1987, nr. 2, p. 142–144.
- Suciu 1994 = Emil Suciu, *Note lexicale și etimologice privitoare la unele împrumuturi din limba turcă (VI)*, în „Limba Română”, XLIII, 1994, nr. 1–2, p. 17–28.
- Suciu 2006 = Emil Suciu, *Cuvinte românești de origine turcă*, București, Editura Academiei Române, 2006 (colecția „Etymologica” 21).
- Suciu 2010 = Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române*, II. *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, București, Editura Academiei Române, 2010.
- Tamás 1966 = Tamás Lajos, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

LEXICOGRAPHICAL NOTES

(Abstract)

The author presents 7 lexicographical notes (1) **afuzalí, fuzalie**; (2) **firtă = hirtă**; (3) **gordună = gurdună**; (4) **hărmigár**; (5) **hărmințás**; (6) **hodăielnic = odăielnic**, (7) **horóg**. Directly, these notes critically (but not criticistically) refer to the MDA, in the second section dedicated to commentaries; indirectly, they refer, based on the files collected, to the editing of the DRL, the old series (= DA) and also DLR, the new series.

Cuvinte-cheie: *lexicografie, lexicologie, etimologie, afuzali (fuzalie), firtă (hirtă), gordună (gordună), hărmigar, hărmințas, odăielnic (hodăielnic), horog.*

Keywords: *lexicography, lexicology, etymology, afuzali (fuzalie), firtă (hirtă), gordună (gordună), hărmigar, hărmințas, odăielnic (hodăielnic), horog.*

*Academia Română
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
institutul.puscariu@gmail.com*